

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS IN THE FIELD OF NATIONAL SECURITY IN HIGHER MILITARY INSTITUTIONS OF UKRAINE

Стаття присвячена одній із актуальних проблем професійної підготовки майбутніх фахівців галузі національної безпеки – методологічним засадам забезпечення якості освітнього процесу у військовому закладі вищої освіти. Зокрема, визначено специфічні особливості професійної підготовки майбутніх фахівців галузі національної безпеки до професійної діяльності з урахуванням концептуальних принципів їх підготовки, які впливають на якість їх військової підготовки. Наведено перелік нормативно-правових документів, що регулюють підготовку офіцерських кадрів для Національної гвардії України та інших військових формувань України, як-от: Закон України «Про освіту» (2017 р.), Закон України «Про вищу освіту» (2020 р.), Закон «Про Національну гвардію України» (2020 р.). Окреслено основні цілі сучасної військової освіти, як-от: підвищення обороноздатності держави, авторитету армії в суспільстві, створення матеріальних, інтелектуальних і духовних цінностей; задоволення освітніх потреб особистості, суспільства та держави в підготовці фахівців сфери національної безпеки, здатних ефективно виконувати покладені на них завдання в мирний і воєнний час; підготовка майбутніх офіцерів до самостійної діяльності як військових представників держави при відстоюванні національних інтересів за межами своїх кордонів; формування знань і вмінь майбутніх офіцерів співробітничати в галузі національної безпеки з державними, суспільними, релігійними, іншими організаціями й засобами масової інформації; удосконалення системи, пріоритетна підтримка її як структури, що забезпечує відтворення кадрового потенціалу Національної гвардії України (НГУ). Висвітлено інноваційні форми та методи, що використовуються в процесі професійної підготовки майбутніх офіцерів Національної гвардії України (НГУ).

Ключові слова: майбутні фахівці галузі національної безпеки, Національна гвардія України, професійна підготовка.

The article is devoted to one of the urgent problems of professional training of future specialists in the field of national security – methodological principles of ensuring the quality of the educational process in a military institution of higher education. In particular, the specific features of professional training of future specialists in the field of national security to professional activity are determined, taking into account the conceptual principles of their training, which affect the quality of their military training. The list of normative-legal documents regulating the training of officers for the National Guard of Ukraine and other military formations of Ukraine is given, such as: Law of Ukraine “On Education” (2017), Law of Ukraine “On Higher Education” (2020), Law “On the National Guard of Ukraine” (2020). The main goals of modern military education are outlined, such as: increasing the defense capabilities of the state, the authority of the army in society, the creation of material, intellectual and spiritual values; meeting the educational needs of the individual, society and the state in the training of specialists in the field of national security, able to effectively perform the tasks assigned to them in peacetime and wartime; training of future officers for independent activity as military representatives of the state while defending national interests outside their borders; formation of knowledge and skills of future officers to cooperate in the field of national security with state, social, religious, other organizations and mass media; improvement of the system, its priority support as a structure that ensures the reproduction of the personnel potential of the National Guard of Ukraine (NGU). Innovative forms and methods used in the process of professional training of future officers of the National Guard of Ukraine (NGU) are highlighted.

Key words: future specialists in the field of national security, National Guard of Ukraine, professional training.

УДК 378.011.3-057.175:354.31]:005.336
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/29-2.14>

Плаксіні А.А.,
канд. пед. наук,
начальник кафедри службово-бойового застосування підрозділів Національної гвардії України Київського факультету Національної академії Національної гвардії України

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Стрімке розгортання подій на сході України, а саме виникнення збройного конфлікту в зоні ООС, загострює проблему якості професійної підготовки майбутніх фахівців галузі національної безпеки й висуває низку нових вимог до майбутніх офіцерів. Основним важливим науково-практичним завданням, що стоїть перед сучасною військовою освітою, є створення якісно нової системи професійної підготовки майбутніх офіцерів, яка є сукупністю спеціальних знань, умінь і навичок, що відповідає військовій спеціальності, професійному досвіду (проведення війн, військових конфліктів, зокрема

проведення антитерористичної операції (АТО)) та забезпечується через успішну діяльність. Підготовка майбутніх офіцерів є однією з актуальних проблем військової освіти й може розглядатися як вихід із проблемної ситуації, що виникла через протиріччя між необхідністю в забезпеченні якості освіти та унеможливленням вирішити цю проблему завдяки наявним традиційним підходам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців галузі національної безпеки в працях досліджувала низка науковців, а саме: педагогічні проблеми професійної підготовки

майбутніх офіцерів НГУ (А. Вітченко, М. Голик, В. Єршова, М. Нецадим, М. Рибак, В. Толубко, В. Телелим, О. Удовець та ін.); методичні основи підготовки фахівців у вищих військових закладах освіти в сучасних умовах розроблено В. Васильєвою, В. Давидовим, О. Диденком, А. Іваницьким, О. Латишевою, Г. Нікіфоровою, А. Шестаковою, А. Столяренком, Ю. Шарановою, В. Ягуповим та ін.; методологію професійної підготовки фахівців військових спеціальностей (О. Діденко, М. Нецадний, Ю. Приходько, Р. Тимошенко та ін.); педагогічні умови адаптації курсантів до навчання у вищих військових закладах освіти (М. Горліченко, Н. Генералова, О. Марченко, Т. Сергієнко та ін.).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Модернізація сучасної вищої військової освіти в Україні має бути спрямована на розробку й впровадження ефективних інноваційних форм і методів професійної підготовки майбутніх фахівців сфери національної безпеки України у вищих військових закладах освіти, яка має забезпечувати формування сукупності інтегрованих знань, умінь, особистісних якостей і професійної компетентності майбутніх офіцерів. Отже, актуальною є проблема дослідження проблеми методологічних засад щодо професійної підготовки фахівців галузі національної безпеки.

Метою статті є висвітлення методичної основи професійної підготовки фахівців сфери національної безпеки України у вищих військових закладах освіти.

Виклад основного матеріалу. Підготовка офіцерських кадрів для Національної гвардії України та інших військових формувань України здійснюється на підставі державного замовлення відповідно до Закону України «Про освіту» (2017 р.) [5] і Закону України «Про вищу освіту» (2020 р.) [4] з урахуванням специфічних особливостей військової професії, реальних матеріальних і фінансових ресурсів, які можуть бути виділені для цього, соціального захисту офіцерів при звільненні їх у запас, а також Закону України «Про Національну гвардію України» (2020 р.), який регламентує діяльність підготовки кадрів для Національної гвардії України [3].

Зміст професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері національної безпеки ґрунтується на набутті здобувачами вищої освіти високого рівня їх професійної компетентності, яка передбачає оволодіння ефективними засобами й методами прогнозування, оцінювання ризиків і запобігання виникненню потенційних загроз життєво-важливим і національним інтересам населення, а в разі виникнення такої – забезпечення їх захисту; удосконалення знань, умінь і практичних навичок військовослужбовців для успішного виконання поставлених завдань у різних умовах при підготовці та проведенні оперативно-службових дій; узгодження роботи підрозділів та органів

управління; формування у військовослужбовців високої морально-психологічної стійкості й працездатності; формування й удосконалення методичних навичок сержантів (старшин) в організації та проведенні заходів щодо навчання (у тому числі із застосуванням засобів автоматизації) і виховання особового складу; організацію та проведення заходів підготовки військовослужбовців, підрозділів, органів управління всіх ланок; розвиток співробітництва та взаємодії з міністерствами й відомствами Національної гвардії України (НГУ) тощо [1, с. 50; 2].

Сьогодні акцент у військовій освіті робиться на вироблення активності; творчий підхід; гнучкість мислення; критичний аналіз; уміння знаходити, узагальнювати й обмінюватися інформацією; знання соціальних процесів; витримку в критичних ситуаціях; готовність узяти відповідальність за прийняте рішення, сприймати критику; здатність забезпечувати єдність таких складників, як ґрунтовне вивчення обставин, прийняття рішення, підготовка особового складу, аналіз дій.

Основними цілями сучасної військової освіти є:

- підвищення обороноздатності держави, авторитету армії в суспільстві, створення матеріальних, інтелектуальних і духовних цінностей;
- задоволення освітніх потреб особистості, суспільства та держави в підготовці фахівців сфери національної безпеки, здатних ефективно виконувати покладені на них завдання в мирний і воєнний час;
- підготовка майбутніх офіцерів до самостійної діяльності як військових представників держави при відстоюванні національних інтересів за межами своїх кордонів;
- формування знань і вмінь майбутніх офіцерів співробітничати в галузі національної безпеки з державними, суспільними, релігійними, іншими організаціями й засобами масової інформації;
- удосконалення системи, пріоритетна підтримка її як структури, що забезпечує відтворення кадрового потенціалу Національної гвардії України (НГУ) [6].

Аналіз військово-педагогічних джерел, освітньо-нормативних документів з організації освітнього процесу у вищих військових закладах освіти дає можливість визначити особливості підготовки майбутніх фахівців галузі національної безпеки до професійної діяльності з урахуванням концептуальних принципів їх підготовки, які впливають на якість їх військової підготовки, у процесі вивчення фахових дисциплін: значущості соціальної потреби майбутньої професійної діяльності військових фахівців; усвідомлення виконання своїх функціональних обов'язків захисника Вітчизни з високим розвитком моральних якостей громадянина України; військово-професійних і патріотично-психологічних якостей, гармонійних особистісно-компе-

тентних і моральних якостей з вихованням у них почуття обов'язку й готовності до захисту України; глибокої мотивації для потреб Національної гвардії України (НГУ); досягнення суспільної й особистісної значущості); специфіки вивчення фахових дисциплін з урахуванням цілей навчання, змісту навчальних матеріалів, форм і методів підготовки, принципів навчання [8].

У процесі вивчення фахових дисциплін майбутні фахівці галузі національної безпеки, опираючись на дані військової науки та керуючись вимогами військових статутів і наказів, оволодівають професійними вміннями та навичками роботи з військовою технікою, мистецтвом ведення бойових дій, моральною та психологічною готовністю до військової служби, реальними умовами військово-професійної діяльності; регламентованістю технологій і методик навчання в чітко визначеній методичній послідовності з індивідуальним підходом підсилення практичної підготовленості на професійну діяльність. Регламентація змістово-методичної підготовки майбутніх фахівців галузі національної безпеки обумовлена нормативно-змістовим аспектом, навчально-методичною, науково-дослідницькою, службово-виховною діяльністю викладачів-педагогів вищих військових закладів освіти як офіцерів.

Вимоги до мети й завдань усіх видів навчальних занять, а також методики їх проведення чітко закріплено в директивних документах, що впроваджуються у вищому військовому закладі освіти, серед яких – проведення практично-військових комплексних занять, а саме: мініатюри-полігони; комплексні, спеціальні, діагностувальні та показові практичні навчання; тестові засоби діагностики, тьюторські заняття, ілюстративні, інформативні, дискусійні, сократичні лекції з використанням модульно-програмованого, ситуативно-індивідуального навчання для формування військового вишколу, спеціальної підготовленості; набуття знань, умінь і навичок із використанням військово-тренувальних, навчально-технічних засобів, комп'ютерно-тренажерної техніки для підготовки до практично-професійної діяльності; закріплення умінь і практичних навичок під час тактичних навчань, стройових занять, військових тренувань [2].

Варто зазначити, що при виборі форм і методів професійної підготовки майбутніх офіцерів Національної гвардії України (НГУ) потрібно враховувати, що вибирати необхідно ті з них, які надають змогу оптимально вирішити конкретні навчальні завдання. Для оптимального вибору методів необхідно використовувати системний підхід, розглядаючи зміст, засоби, способи й форми навчання в нерозривній єдності, брати до уваги також мету та завдання професійної підготовки військовослужбовців, чисельність групи, необхідність поетапного засвоєння військовослужбовцями навчальної інформації.

У процесі професійної підготовки майбутніх фахівців галузі національної безпеки у вищих військових закладах освіти України варто застосовувати комплекс інноваційних форм і методів навчання, як-от: бінарні заняття, дискусії, спостереження за роботою найпідготовленіших практиків, самостійна робота з науковою літературою, підготовка доповідей, перегляд відеофіксації роботи бойових порядків, проведення виїзних занять до практичних підрозділів і навчальних центрів, когнітивні тренінги, рефлексивні тренінги, само- та взаємооцінки, круглі столи за участю фахівців-практиків, занурення в професійні ситуації, моделювання проблемних професійних ситуацій, ділові й рольові ігри, рольові тренінги, професійне планування, професійні практикуми, квести, ділові ігри, брейн-ринги, кейси, психологічні тренінги, індивідуальні консультації, виконання контрольних робіт, ситуаційні методи, майстер-класи, вебінари, воркшопи, робота гуртків, секцій, науково-практичні конференції, ділові ігри, SWOT-аналіз, експертні групи, робота в парах, коло ідей, спільний проект, броунівський рух, асоціативний куш, незакінчені речення, мікрофон, карусель, акваріум тощо, що включають елементи рефлексивної практики, ділові, психологічні, інтелектуальні тренінги, ділові ігри, коучинг-тренінги, мозковий штурм, ігри на згуртування колективу, моделювання нестандартних, конфліктних і критичних ситуацій тощо [7, с. 86].

Висновки. Підсумовуючи, варто зазначити, що основи професійної підготовки майбутніх офіцерів закладаються під час навчання у вищих військових закладах освіти, адже саме там відбувається накопичення необхідних знань, відпрацьовуються вміння та навички, формується інтерес до спеціальності, військова спрямованість, ціннісні орієнтації, розвиваються й удосконалюються необхідні психологічні якості, стійкість, витривалість тощо.

Відповідно до стандартів вищої військової освіти, навчання майбутніх фахівців галузі національної безпеки у вищих військових закладах освіти ґрунтується на єдності теоретичної та практичної підготовки курсантів, яка забезпечує набуття ними професійних умінь і навичок на основі ґрунтовних теоретичних знань. Особливої значущості професійна підготовка майбутніх фахівців галузі національної безпеки набуває в умовах використання різних форм і методів навчання, що стає запорукою для поглиблення, деталізації наукових знань, розвитку наукового мислення, формування здатності використовувати здобуті знання, виробляти навички професійної діяльності.

Перспективами подальших досліджень мають стати змістові, організаційно-методичні та матеріально-технічні засади підготовки майбутніх фахівців галузі національної безпеки різних освітніх рівнів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вітченко А.О. Неперервність підготовки військових педагогів: від компетентності до професіоналізму та майстерності : збірник наукових праць. Київ : НУОУ, 2014. № 1 (29). С. 50.

2. Діденко О.В. Формування професійної творчості в майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України : монографія. Хмельницький : Вид-во Нац. акад. Держ. прикордон. служби України імені Б. Хмельницького, 2009. 407 с.

3. Про Національну гвардію України : Закон України від 03.07.2020 № 876-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>.

4. Про вищу освіту : Закон України від 25.09.2020 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

5. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

6. Іщенко Д.В. Основи військової педагогіки. Хмельницький : Вид-во Нац. акад. Держ. прикордон. служби України імені Б. Хмельницького, 2002. 106 с.

7. Плаксін А.А. Освітнє середовище вищого військового закладу освіти як чинник розвитку дидактичної культури майбутніх викладачів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : збірник наукових праць*. 2020. № 69. Т. 3. С. 84–87.

8. Телелим В.М. Підготовка військових фахівців з вищою освітою: системний підхід. Національний університет оборони України ім. І. Черняхівського. *Військо України*. 2013. № 1-3. С. 3–15.